YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
18 päivänä maaliskuuta 1997 *

Asiassa C-343/95,

jonka Tribunale di Genova (Italia) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Diego Calì & Figli Srl

vastaan

Servizi ecologici porto di Genova SpA (SEPG)

ennakkoratkaisun EY:n perustamissopimuksen 86 artiklan tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat G. F. Mancini, J. L. Murray ja L. Sevón sekä tuomarit C. N. Kakouris, P. J. G. Kapteyn (esittelevä tuomari), C. Gulmann, D. A. O. Edward, J.-P. Puissochet, H. Ragnemalm ja M. Wathelet,

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

julkisasiamies: G. Cosmas,
kirjaaja: hallintovirkamies L. Hewlett,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Diego Calì & Figli Srl, edustajanaan asianajaja F. Bruno, Genova,

— Servizi ecologici porto di Genova SpA (SEPG), edustajinaan asianajajat V. Afferni, M. Bucello, E. Cavallari ja G. Schiano di Pepe, Genova,

— Italian hallitus, asiamiehenään ulkoasiainministeriön diplomaattisten riita-asioiden osaston osastopäällikkö, professori U. Leanza, avustajanaan valtionasiamies P. G. Ferri,

— Saksan hallitus, asiamiehenään liittovaltion talousministeriön Ministerialrat E. Röder,

— Ranskan hallitus, asiamiehinään ulkoasiainministeriön oikeudellisen osaston apulaisosastopäällikkö C. de Salins ja saman ministeriön lähetystöneuvos R. Loosli-Surrans,

— Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään Treasury Solicitor's Departmentin virkamies S. Braviner, avustajanaan barrister N. Paines,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellinen neuvonantaja G. Marenco ja oikeudellisen yksikön virkamies F. Mascardi,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Diego Calì & Figli Srl:n, edustajanaan asianajaja F. Bruno, Servizi ecologici porto di Genova SpA:n (SEPG), edustajanaan asianajaja G. Schiano di Pepe, Italian hallituksen, asiamiehenään P. G. Ferri, Ranskan hallituksen, asiamiehinään C. de Salins ja R. Loosli-Surrans, Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen, asiamiehenään Assistant Treasury Solicitor J. E. Collins, avustajanaan N. Paines, ja komission, asiamiehenään G. Marenco, 15.10.1996 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 10.12.1996 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Tribunale di Genova on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 12.10.1995 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 30.10.1995, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla kolme ennakkoratkaisukysymystä perustamissopimuksen 86 artiklan tulkinnasta.

2 Nämä kysymykset on esitetty Diego Calì & Figli Srl:n (jäljempänä Calì) ja Servizi ecologici porto di Genova SpA:n (jäljempänä SEPG) välisessä riita-asiassa, joka koskee sitä, että Calìlta vaaditaan korvausta SEPG:n Genovan öljysatamassa suorittamista ennaltaehkäisevistä saastumisen estämistä koskevista palveluista.

3 Pääasian tosiseikkojen tapahtuma-ajankohtana Genovan satamaa hoiti Consorzio autonomo del porto (jäljempänä CAP), ja nämä tehtävät siirtyivät vuonna 1994 Autorità portualelle. CAP oli julkisoikeudellinen laitos, jolle oli annettu lainsäädännössä sekä hallinnollisia että taloudellisia sataman hoitoon liittyviä tehtäviä.

4 CAP:n puheenjohtaja antoi hallituksen valtuuttamana 1.7.1986 antamallaan määräyksellä nro 14 Genova-Multedon öljysataman järjestystä ja turvallisuutta koskevat säännöt.

5 CAP:n puheenjohtaja antoi 23.8.1991 määräyksen nro 32, jolla muutettiin näitä sääntöjä luomalla pakolliset valvonta- ja hätätoimenpidepalvelut, joilla pyrittiin suojaamaan merialuetta mahdolliselta vahingossa mereen päässeen hiilivedyn aiheuttamalta saastumiselta.

6 Nämä palvelut määritellään määräyksen nro 32 1 §:ssä seuraavalla tavalla:

"Näihin palveluihin kuuluu — — seuraavia tehtäviä ja toimia:

a. vesien jatkuva valvonta maihin tulleiden tai laituriin kiinnitettyjen säiliöalusten vuoksi, jotta voitaisiin välittömästi todeta mahdolliset tahalliset tai tuottamukselliset hiilivetypäästöt tai muiden saastuttavien aineiden päästöt;

b. lastauksen tai purkamisen yhteydessä ja kaikissa muissa mahdollisissa tilanteissa aiheutuneen saastumisen ollessa kyseessä riippumatta siitä, onko se peräisin aluksesta vai maista,

1) tapahtuman välitön ilmoittaminen toimivaltaisille viranomaisille, siten että samalla ilmoitetaan myös kaikki tapahtuman arviointiin vaikuttavat seikat;

2) kaikkiin tarvittaviin tai asianmukaisiin toimenpiteisiin ryhtyminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa päästöjen tai niihin liittyvien vaarojen kurissa pitämiseksi sekä päästöihin sisältyvien aineiden poistamiseksi tai vaarattomaksi tekemiseksi sekä kyseisten vesien täydelliseksi puhdistamiseksi, tämän kuitenkaan vaikuttamatta saastumisen aiheuttajille asetettavaan velvollisuuteen vastata näihin toimenpiteisiin liittyvistä kustannuksista".

7 CAP:n puheenjohtaja antoi yksinoikeudella näiden palvelujen hoitamisen 30.8.1991 annetulla määräyksellä nro 1186 SEPG:n tehtäväksi.

8 CAP:n puheenjohtaja hyväksyi 30.8.1991 annetulla määräyksellä nro 1191 maksut, joita SEPG sai soveltaa kyseisten palvelujen osalta aluksiin, jotka käyttivät öljyterminaalin laitteistoa. Nämä maksut vahvistettiin suhteessa alusten vetoisuuteen ja kuljetettuihin määriin sekä toimenpiteen kestoon.

9 Calì, joka hoiti petrokemian tuotteiden merikuljetuksia toisen lukuun säiliöaluksilla, käytti useaan otteeseen vuosina 1992—1994 Genova-Multedon öljysatamaa muun muassa asetonituotteiden lastaukseen ja purkamiseen.

10 Calì ei hoitanut käytännön toimintoja, vaan niistä huolehti korvausta vastaan Porto petroli di Genova SpA -niminen satama-alan yritys. Käytetyissä aluksissa oli saastumisen estämislaitteisto ja -järjestelmä.

11 SEPG lähetti Calìlle yhteensä 8 708 928 Italian liiran suuruiset laskut Calìn hyväksi tehdyistä saastumisen estämistä koskevista palveluista. Calì kieltäytyi maksamasta laskuja sillä perusteella, että se ei ollut missään vaiheessa pyytänyt näitä palveluja tai käyttänyt niitä hyväkseen Genovan öljysatamassa tehdyissä toiminnoissa.

12 SEPG sai Tribunale di Genovalta 22.12.1994 maksumääräyksen, jolla Calì velvoitettiin maksamaan riidanalaiset laskut.

13 Tätä määräystä koskevan takaisinsaantimenettelyn yhteydessä Tribunale di Genova päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Onko sellaisessa tapauksessa kyseessä 'määräävä markkina-asema yhteismarkkinoilla tai niiden merkittävällä osalla', jossa kansallisen satamaviranomaisen aloitteesta perustetun osakeyhtiön tehtäväksi on annettu huolehtia, ja se tosiasiassa huolehtiikin, tältä viranomaiselta saamansa hallinnollisen toimeksiannon perusteella öljytuotteiden lastaukseen ja purkamiseen erikoistuneen satama-alueen saastumisen estämistä koskevien palvelujen yksinomaisesta hallinnoinnista ja jossa osakeyhtiö perii palvelujen käyttäjiltä, eli aluksilta, jotka tulevat maihin lastaamaan ja purkamaan öljytuotteita, näihin palveluihin liittyvän maksun, jonka satamaviranomainen on yksipuolisesti määrännyt aluksen vetoisuuden ja puretun tai lastatun tavaramäärän perusteella?

2) Ottaen huomioon kysymyksessä 1 selostetun tilanteen ja jos katsotaan, että kyseessä on määräävä markkina-asema yhteismarkkinoilla tai niiden merkittävällä osalla, ovatko kyseessä perustamissopimuksen 86 artiklassa tarkoitettu

määräävän aseman väärinkäyttö ja erityisesti tämän artiklan a, c, ja d kohdassa tarkoitetut tilanteet ja niitä vastaavat menettelytavat, kun nämä palvelut on annettu yksinoikeudella yrityksen tehtäväksi ja tämä yritys perii (vaikka tämä perustuu toimeksiannon antaneen elimen päätökseen) maksuja,

— jotka ovat pakollisia ja jotka eivät riipu siitä, suoritetaanko valvonta- tai muita toimenpiteitä tosiasiallisesti, ja joita peritään sopimusehtojen mukaisesti ainoastaan sillä perusteella, että alus on kiinnitettynä öljysataman laituriin ja että tässä paikassa lastataan tai puretaan sekä öljytuotteita että kemian ja petrokemian tuotteita;

— joiden suuruus lasketaan ainoastaan alusten vetoisuuden ja kuljetettujen määrien perusteella ja jotka lasketaan toteutettujen toimenpiteiden keston perusteella mutta ei niiden luonteen tai laadun taikka tuotteen saastuttavuuden perusteella;

— jotka sen vuoksi, että ne rasittavat ainoastaan alusta (jota lastataan tai puretaan), eivät kohdistu siihen toimijaan, jolle kuuluu tarvittavien teknisten toimien toteuttaminen (tässä tapauksessa SpA Porto Petroli di Genova ja tuotteiden vastaanottaja-lastaajat), eli tästä seuraa se, että toimija, joka vastaa saastumisen estämisestä aiheutuvista kustannuksista, ei ole sama kuin mahdollisen saastumisen aiheuttanut toimija;

— jotka aiheutuvat palveluista, jotka ovat tarpeettomia aluksen lastina olevan tavaran laadun vuoksi tai sen vuoksi, että aluksella on omat lastattavaa tai purettavaa tuotetta varten olevat saastumisen estämiseen tarvittavat laitteistot tai järjestelmät;

— jotka tarkoittavat sitä, että aluksen on vastattava kuljettajan ja satamahallinnosta vastaavan yhtiön välisessä maihintulosopimuksessa määrättyjen maksujen lisäksi rahaluontoisesta suorituksesta ja tähän liittyvistä kuluista, joilla ei ole mitään toiminnallista yhteyttä sopimuksen kohteen kanssa.

3) Jos katsotaan, että yhdessä tai useammassa kysymyksissä 1 ja 2 kuvatuista tapauksista on kyse perustamissopimuksen 86 artiklassa tarkoitetusta yrityksen määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä, saattaako tämä vaikuttaa unionin jäsenvaltioiden väliseen kauppaan?"

14 Jotta voitaisiin vastata määräävää markkina-asemaa koskevaan ensimmäiseen kysymykseen, on selvitettävä, kuuluuko sellainen pääsiassa kyseessä oleva toiminta, jota SEPG harjoittaa, perustamissopimuksen 86 artiklan soveltamisalaan.

15 Tämän osalta on syytä todeta, että toimintaa harjoitetaan julkisoikeudellisen laitoksen SEPG:lle antaman yksinoikeuden perusteella.

16 Tarkasteltaessa sitä, voidaanko perustamissopimuksen kilpailusääntöjä mahdollisesti soveltaa tähän tapaukseen, on syytä erottaa toisistaan tilanne, jossa jäsenvaltio toimii käyttämällä julkista valtaa, ja tilanne, jossa se harjoittaa luonteeltaan teollista tai kaupallista taloudellista toimintaa, jossa tarjotaan tuotteita tai palveluja markkinoille (ks. vastaavasti asia 118/85, komissio v. Italia, tuomio 16.6.1987, Kok. 1987, s. 2599, 7 kohta).

17 Tämän osalta merkitystä ei ole sillä, toimiiko jäsenvaltio suoraan sellaisen elimen välityksellä, joka on osa julkishallintoa, vaiko sellaisen yksikön välityksellä, jolle jäsenvaltio on antanut erityis- tai yksinoikeuksia (ks. vastaavasti em. asia komissio v. Italia, tuomion 8 kohta).

18 Jotta voitaisiin erottaa edellä 16 kohdassa esitetyt kaksi tilannetta toisistaan, on tarkasteltava julkisen yrityksen ja sellaisen yksikön harjoittaman toiminnan laatua, jolle valtio on antanut erityis- tai yksinoikeuksia (ks. vastaavasti em. asia komissio v. Italia, tuomion 7 kohta).

19 Tämän osalta on todettava, että ennakkoratkaisupyynnöstä ja ensimmäisestä ennakkoratkaisukysymyksestä käy ilmi, että pääasia koskee sitä, että Calìlta vaaditaan korvausta SEPG:n suorittamista saastumisen estävistä toimenpiteistä Calìn kuljettamien asetonituotteiden lastauksen ja purkamisen yhteydessä Genovan öljysatamassa.

20 Lisäksi on selvää, että pääasia ei koske laskuja, jotka aiheutuivat SEPG:n suorittamista toimenpiteistä, jotka olivat tarpeen lastauksen ja purkamisen yhteydessä tapahtuneen saastumisen vuoksi.

21 Edellä mainitussa CAP:n puheenjohtajan määräyksen nro 32 1 §:ssä erotetaan nimenomaisesti toisistaan valvonta, jolla on tarkoitus estää saastuminen, sekä saastumisen vuoksi toteutettavat toimenpiteet; määräyksen 1 b kohdan 2 alakohdassa määrätään, että saastumisen aiheuttaja vastaa kaikista tarvittavista tai asianmukaisista toimenpiteistä aiheutuneista kustannuksista.

22 SEPG:n tehtäväksi annetussa saastumisen estämistä koskevassa valvonnassa Genovan öljysatamassa on kyse yleisen edun vuoksi toteutettavasta tehtävästä, joka kuuluu valtion keskeisiin toimintoihin merialueiden ympäristön suojelussa.

23 Tällainen valvonta liittyy luonteensa, tarkoituksensa ja siihen sovellettavien sääntöjen vuoksi sellaisten ympäristön suojeluun liittyvien etuoikeuksien käyttämiseen, jotka ovat tyypillisesti julkisen vallan etuoikeuksia. Siinä ei ole kyse taloudellisesta

toiminnasta, jolloin perustamissopimuksen kilpailusääntöjä voitaisiin perustellusti soveltaa (ks. asia C-364/92, SAT Fluggesellschaft, tuomio 19.1.1994, Kok. 1994, s. I-43, 30 kohta).

24 Se, että SEPG perii saastumisen estämistä koskevasta valvonnasta aiheutuvia maksuja, on olennainen osa sen harjoittamaa sataman merialueen valvontaa, eikä se muuta tämän valvonnan oikeudellista luonnetta (ks. vastaavasti em. asia SAT Fluggesellschaft, tuomion 28 kohta). Sitä paitsi, kuten tämän tuomion 8 kohdasta käy ilmi, viranomaiset olivat hyväksyneet SEPG:n määräämät maksut.

25 Edellä esitetyn perusteella ensimmäiseen kysymykseen on syytä vastata, että perustamissopimuksen 86 artiklaa on tulkittava siten, että tämän artiklan soveltamisalaan ei kuulu sellainen saastumisen estämistä koskeva valvonta, jota yksityisoikeudellinen yksikkö harjoittaa jäsenvaltion öljysatamassa ja jonka julkishallinto on antanut mainitulle yksikölle tehtäväksi, vaikka sataman käyttäjien on maksettava tämän toiminnan rahoittamisen edellyttämä maksu.

26 Ottaen huomioon ensimmäiseen kysymykseen esitetty vastaus toiseen ja kolmanteen ennakkoratkaisukysymykseen ei ole syytä vastata.

Oikeudenkäyntikulut

27 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Italian, Saksan, Ranskan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksille sekä Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Tribunale di Genovan 12.10.1995 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

Perustamissopimuksen 86 artiklaa on sovellettava siten, että tämän artiklan soveltamisalaan ei kuulu sellainen saastumisen estämistä koskeva valvonta, jota yksityisoikeudellinen yksikkö harjoittaa jäsenvaltion öljysatamassa ja jonka julkishallinto on antanut mainitulle yksikölle tehtäväksi, vaikka sataman käyttäjien on maksettava tämän toiminnan rahoittamisen edellyttämä maksu.

Rodríguez Iglesias		Mancini	Murray
Sevón	Kakouris	Kapteyn	Gulmann
Edward	Puissochet	Ragnemalm	Wathelet

Julistettiin Luxemburgissa 18 päivänä maaliskuuta 1997.

R. Grass	G. C. Rodríguez Iglesias
kirjaaja	presidentti